

17. заседание

Петък, 15 юлий 1927 година

(Открито от председателя А. Ц. Цанков, в 16 ч. 20 м.)

Председателът: (Звъни) Обявявам заседанието за открито.

(От заседанието сж отсъствували следните народни представители: Любомир Айвазов, Ставри Андреев, Христо Баев, Иван Бомбев, д-р Владимир Бурилков, Добри Витанов, Йордан Ганчев, Стойчо Георгиев, Добри Даскалов, д-р Цвѣтанъ Дяков, Станю Златев, Димитър Иванов II, Панайотъ Тинчев, Калчев, Трифунъ Капитанов, Колю Кожаклиев, Теодоси Кънчев, Димитър Мангъргов, Христо Манев, Петър Минов, Йорданъ п. Димитров, Янаки Моллов, Йовчо Николаев, Кръстю Пастухов, Иван Петров, Янко Сакжзов, Боянъ Смилов, Христо Статев, Любомир Стоянчов, Цено Табаков, Иван Харизанов и Маринъ Шиваровъ)

Г. г. народни представители! Има да ви направя следните съобщения.

Снощи в 18¹/₂ ч. бѣ врѣченъ на Негово Величество Царя отговорътъ на тронното слово, Негово Величество Царьъ благоволи да отговори съ следната речъ: (Чеге)

„Г. председателю, г. г. народни представители!

Благодаря ви сърдечно за думитѣ, които ми изказахте отъ страна на народното представителство и които изслушахъ съ задоволство и най-живъ интересъ.

Щастливъ съмъ, че мога да бѣда днесъ за прѣвъ пѣтъ въ срѣдата на народнитѣ избраници отъ XXII-то обикновено Народно събрание, съ които ще мога да размѣня мисли и затвърдя убеждения и надежди по подожението въ страната. Всѣки единъ отъ насъ въ службата си на народа трѣбва да вниква все по-дълбоко въ неговата душа и да схваща по-ясно неговитѣ нужди и вѣждения, та съ най-целесъобразни срѣдства да се стреми да осигури общественото благо.

Загрижеността, която всички проявявате за затвърдяването на реда и законността, както и за финансовото здравяване на държавата, е единъ цененъ залогъ за бѣдещето на страната. Сжществуващата почти въ цѣла Европа стопанска и икономическа криза не можѣ да не засегне болезнено и малка България. Най-важната задача, която предстои на новия Парламентъ, лежи, прочее, въ стопанското повдигане на страната. Извънредната важностъ на тая проблема я прави достойна за особеното внимание на всички политически групи, застъпени въ Парламента. Ето защо, азъ искрено сподѣлямъ сериозността, съ която цѣлото народно представителство гледа на тая жизненъ за страната въпросъ, както и готовността му да сътрудничи на всѣко мѣроприятие за преодоляването на тая криза.

Присѣдинявамъ се напълно къмъ радостта на народното представителство, заедно нашата еднородна и искрена политика на миръ, лоялностъ и добросъседство се цени достойно и дава плодотворни резултати. Решена да върви неуклонно изъ тая пѣтъ, България съ право очаква да постигне нови успѣхи, които действително биха допринесли много за облекчаването на народния поминѣкъ и за сигурното и спокойно развитие на страната.

Г. г. народни представители!

Вие току-що отпочвате вашата законодателна работа. Вамъ предстои една колкото трудна, толкова и благородна задача на всестранно творчество за благоденствието и напредѣка на България. Увѣренъ, че патриотизмътъ и народното добруване ще бѣдатъ ръководнитѣ начала на вашата бѣдеща дейностъ, азъ не се съмнявамъ че вие ще положите всички усилия и старания, за да оправдаете довѣрието на народа и високата мисия, съ която той ви е натоварилъ.

Като ви приветствувамъ още веднажъ съ „добре дошли“ пожелавамъ отъ сърдце пѣленъ успѣхъ въ народополезнитѣ ви дѣла!

Да живѣе българскиятъ народъ. (Ржкоплѣскания)

Разрешенъ е 2-дневенъ отпускъ на народния представител г. Добри Витановъ.

Постѣпило е питане отъ народния представител г. Христо Баралиевъ, къмъ г. министъръ-председателя, съ което пита последния защо не е приведено въ изпълнение едно решение на Севлиевския окръженъ сждъ.

Това питане ще бѣде съобщено на г. министра, за да отговори.

Въ бюрото на Камарата е постѣпило законодателно предложение за измѣнение таблицата, приложена къмъ закона за лова — чл. 8. (Вж. прил. Т. I, № 14).

Вносителите сж народнитѣ представители г. г. д-рѣ Кънчо Милановъ, Хинекъ Майеръ и Никола Кемилевъ и е подписано отъ нужното число народни представители.

Това законодателно предложение ще се отпечати и ще се раздаде на г. г. народнитѣ представители.

Пристѣпваме къмъ дневния редъ.

Първата точка отъ дневния редъ е одобрение предложението за освобождаване отъ митни берии две каси съ формени ученически шапки за италианското училище въ София.

Моля г. секретаря да го прочете.

Секретаръ Г. Павловъ (д. сг): (Прочита предложението изцѣло, заедно съ мотивитѣ къмъ него — вж. прил. Т. I, № 4).

Председателътъ: Има думата народниятъ представител г. Димитъръ Грънчаровъ.

Д. Грънчаровъ (з. в): Г. г. народни представители! Въ моменти, когато на нашитѣ сънародници въ Македония, Тракия и Добруджа, не се разрешава да откриватъ свои училища, отъ вѣкове сжществуващи такива се закриватъ, не се позволява да се приказва на родна речъ, въ това сжщото време въ България, съ разрешението и съдействието на българскитѣ правителства, се откриватъ училища за всички инородни малцинства, които пожелаятъ това. На свой редъ и италианцитѣ откриха свое училище. Тази толерантностъ по начало не е лоша. Но при тази толерантностъ отъ страна на българската държава облагодетелствуванитѣ инородни малцинства съвсемъ не сж толерантни спрямо насъ. Нѣма да се спирамъ да приказвамъ за нашитѣ училища въ поробенитѣ наши крайща, защото мисля, че нито му е мѣстото, нито му е времето. — Ще се спра на конкретния случай, съ който днесъ има да се занимае уважаемото Народно събрание.

Управата на това училище, питомцитѣ на което иматъ България за второ свое отечество, въ моментъ, когато кризата взема такива широки размѣри, когато нашето производство е предъ пропастъ, прави порѣчка, доставя шапки за своитѣ ученици отъ Италия. Какви сж били съображенията на тази управа, не зная, обаче ако се сжди по мотивитѣ на уважаемия министъръ на финанситѣ къмъ предложението, излиза, че тѣзи шапки сж порѣчани отъ Италия само заради туй, защото подобни шапки съ италиански надписи въ България не се работѣли. Че действително не се работятъ такива шапки съ италиански надписи, за да ги има на пазара готови и училището да може да си ги достави когато пожелае, съмъ напълно съгласенъ; но че такива шапки не сж италиански надписи, ами съ каквито щете надписи, могатъ да се приготвятъ тукъ, въ България, вѣрвамъ, че това никой нѣма да оспори. Когато е така,

когато имаме един закон за насърчение на мѣстното производство, когато миналата Камара увеличи вносите мита за всички артикули, които се произвеждат въ страната, за да се организируют вносите им и по такъв начин да се засили мѣстното производство, когато въ мотивитѣ къмъ вчера раздаденото ни предложение, съ което се иска отъ уважаемия г. министъръ на желѣзницитѣ одобрение на X-то постановление на Министерския съветъ, се казва, че за да не бѣдат принудени да преустановятъ работата фабрицитѣ и съ това да останатъ безъ работа повече отъ 700 майстори-специалисти и въз основа на специалния законъ за насърчение на мѣстната индустрия, трѣбва поправката на негоднитѣ вагони да се извърши тукъ, въ страната — въ това сѣщото време на насъ се поднася едно предложение, съ което се иска освобождаването отъ мита на тия внесени отъ Италия ученически фуражки. Мисля, г. г. народни представители, че съ нищо не може да се оправдае опрощаването на тия мита. Смѣтамъ, че съ този въпросъ политика голѣма, малка даже, не може да се прави.

Извънъ това, къмъ мотивитѣ на това предложение е казано, че се иска освобождаването отъ митни бѣрии на пристигналитѣ две каси форми ученически шапки. За мене, а вѣрвамъ и за всички васъ, не е ясно за каква сума се касае въпросътъ. Г. министърътъ иска да се опрости тази сума, но въ каквъ размѣръ е тя, не ни казва. Доколкото зная, митото на шапкитѣ не се плаща на каси, а се плаща на парче. Независимо отъ това има два вида шапки: гарнирани и негарнирани; за гарниранитѣ се плаща едно мито, за негарниранитѣ — друго. Не можемъ да направимъ точна смѣтка за каква сума се касае въпросътъ.

X. Майеръ (д. ст): Въ всѣки случай за по-малка, отколкото струва времето, което губимъ съ Вашата речъ.

Д. Грънчаровъ (з. в): Напълно съмъ съгласенъ съ това че е много по-малка сумата отъ тая, която струва времето, което употребяваме да се занимаваме съ това решение.

Б. Павловъ (д): И наши българчета има въ това училище.

Д. Грънчаровъ (з. в): Съгласенъ съмъ, че има и българчета. Какво щѣха да костватъ тия шапки, ако се доставятъ отъ тукъ, и какво ще костватъ, като се доставятъ отъ Италия? Ще дойдатъ на сѣщата цена, а ако се смѣтне и митото, което се следва да се плати, ще излѣзе, че тѣзи шапки ще костватъ по-скѣпо, отколкото ако бѣха направени тукъ.

Г. г. народни представители! Съ този начинъ на действие се създава лошъ прецедентъ. Ще ми позволите да ви съобща, че следъ опрощаването митото на шапкитѣ ще се поиска опрощаването митото и на чиноветѣ, които ще се доставятъ пакъ отъ Италия. Азъ мисля, че почитаемото Народно събрание не би трѣбвало да опрощава тѣзи мита, както иска г. министърътъ на финанситѣ (Нѣкои отъ земледѣлцитѣ ржкоплѣскатъ)

Председателъ: Има думата народниятъ представителъ г. Калоянъ Маноловъ.

К. Маноловъ (зан): Г. г. народни представители! Действително, въпросътъ за освобождаване отъ мита дветѣ каси ученически шапки е нищоженъ, и ако е работа за сумата, която трѣбва да се опрости, не би трѣбвало даже да се слага въпросътъ предъ г. г. народнитѣ представители. Но тукъ въпросътъ е принципиаленъ.

Г. г. народни представители! Вие чухте онзи день министри, които ви заявиха, че българското занаятчиство действительно може да направи много нѣщо. Днесъ съ това предложение, одобрението на което се иска, се нанася на занаятчиството една обида — че то не може да направи тия шапки. И ако това предложение е за такава дребна сума, азъ мисля, че то не би трѣбвало да занимава Народното събрание. Ние, обаче, трѣбва да подчертаемъ, че подобни работи за въ бѣдаше не трѣбва да ставатъ. Най-после, понеже се казва, че въ това училище имало и българчета, ние не желаемъ на българскитѣ деца, които се учатъ на италиански, да слагаме шапки отъ Италия. Българското занаятчиство има достатъчно сръдства и знания да може да направи подобни шапки и да нѣма нужда да се внасятъ такива отъ вънъ. Ние сме по принципъ противъ слагането на подобни въпроси въ Камарата.

Председателъ: Има думата г. министърътъ на финанситѣ.

Министъръ В. Молловъ: Г. г. народни представители! Колкото се отнася до покровителствуване на мѣстното занаятчиство и на мѣстната индустрия, азъ смѣтамъ, че съмъ далъ достатъчно доказателства предъ народното представителство, предъ Народното събрание, че ги покровителствувамъ, за да не мога да бѣда въ тоя случай укоряванъ въ противното. Митническата тарифа, която прокаралъ миналата година съ голѣми мъжки, въпрѣки протеститѣ по известни артикули отъ страна на опозицията, грижитѣ, които съмъ употребилъ за намаляване износнитѣ мита на нашитѣ мѣстни произведения, и всички останали грижи, които ежедневно се правятъ отъ Министерството на финанситѣ въ тая областъ, не даватъ право никому въ този случай да изказва каквото и да е подозрение или да говори за нѣкаквъ принципъ.

Законътъ за митницитѣ дава право на министра на финанситѣ въ известенъ случай да освобождава известни предмети отъ мито. Трѣбва да ви кажа, че главниятъ предметъ на освобождаванията сѣ учебнитѣ пособия, при условие тѣ да не се произвеждатъ въ страната. Учебни пособия пристигатъ у насъ въ голѣмо изобилие. И азъ съмъ въ единъ непрекъснатъ конфликтъ съ редъ училища, за да ги убеждавамъ, щото всичко онова, което биха могли да доставятъ отъ мѣстния пазаръ, да си го доставятъ направо отъ тукъ. Може-би нѣкъде съмъ правилъ повече спѣнки отколкото би следвало, обаче, въпрѣки тая политика, която азъ съзнателно следвамъ, явяватъ се извънредни случаи. И самото обстоятелство, че азъ внасямъ този въпросъ въ Народното събрание, трѣбва да даде на народното представителство възможностъ да оцени тая стѣпка.

Отъ мотивитѣ къмъ предложението вие виждате, че тия шапки сѣ адресирани на името на италианската кралевска легация. Вие знаете какво значи туй: сѣ една консулска декларация ще минатъ безъ каквито и да е спѣнки презъ митницитѣ на България, както минаватъ много артикули — всѣки единъ, който има практика въ това отношение, знае туй. Обаче длъженъ съмъ да кажа, че Министерството на финанситѣ провѣрява съдържанието на тѣзи пратки съ консулски декларации. И като се установи, че въ случая се отнася до единъ артикулъ, който не може да служи за лично употребление на легацията, а че се отнася до шапки, Министерството на финанситѣ поиска сведения отъ легацията какви сѣ тия шапки и се обясни, че тѣ сѣ изписани по-рано, че сѣ изпратени отъ италианското правителство на това училище, въ което четири пети отъ децата сѣ българчета и то бедни българчета, и че по този начинъ на това училище се прави една помощ, едно поддрѣждане. Азъ не можехъ да ги освободя нито съ министерско постановление, нито съ моя собствена заповѣдъ. Обяснихъ на италианския пълномощенъ министъръ, и то чрезъ една вербална нота отправена чрезъ Външното министерство, че нашиятъ законъ позволява освобождаване отъ мита въ такива и такива случаи, сѣ молба занаятѣ не само тая легация, но и другитѣ легации да спазватъ предписанията на закона. Понеже у насъ има не само италиански частни училища, а има много повече французки, имаме и нѣмски училища, азъ обяснихъ на всички легации сѣ това писмо какви сѣ постановленията на закона за митницитѣ и имъ казахъ, че Министерството на финанситѣ не може да се отклони отъ тѣзи предписания, само не може да освобождава отъ мита. Бѣхъ замоленъ, обаче, въ конкретния случай, предъ видъ на това особено положение, което бѣше се създадо, да направя възможното отъ моя страна. Възможното, което можеше да се направи отъ моя страна, бѣше да внесе въпроса въ Народното събрание, защото само то е компетентно да даде въ този случай надлежното освобождаване. Мисля, че подобни случаи нѣма да се повторятъ. Азъ следя повече, отколкото който и да било другъ за това, и поради това влизамъ въ много неприятни разpravни, макаръ че това не е моя прѣка задача, а на други ведомства. При всѣ туй не можахъ да отрека внасянето на подобно предложение и може-би самото внасяне на това предложение ще накара най-после известни други фактори да разбератъ, че не могатъ току-така, безъ едно предварително допитване, да внасятъ известни предмети въ нашата страна, макаръ и да се внасятъ съ благотворителна целъ, съ благотворително предназначение.

Поради туй изключително положение, г. г. народни представители, азъ бихъ ви молилъ да не правимъ спѣнка въ този случай. Въпросътъ се отнася до една велика дѣр-

жава, която ни е услужвала въ последно време — особено когато бяхме въ преговори съ Комисията по репарациите за сключване заемъ за бѣжанците — която се е отнасяла къмъ насъ и въ други случаи, както при вдигане на военноконтролния органъ, твърде благосклонно и се е вслушвала въ нашите искания. Вие знаете, че и напредъ ще имаме да предявяваме известни искания, които не могат да се посочатъ отъ сега. Понеже това е единъ малък въпросъ, въ който е ангажирано правителството и който въ края на крайщата ще бѣде въ полза на българските деца, и понеже отъ друга страна не се касае за нѣкаква крупна сума, а се касае за нѣщо, което почти влиза въ категорията на учебните пособия — разбира се, че тѣзи шапки не сѫ учебни пособия, но въ всѣки случай тѣ служатъ на учениците да бѣдатъ по-добре облѣчени — моля ви да не правите въпросъ по този частиченъ случай. Бѣдете увѣрени, че имаме присърдце интереситъ на мѣстната индустрия и на мѣстното занаятчиство, но случаятъ е изключителенъ и азъ се надѣвамъ, че нѣма да се повтори.

Д. Грънчаровъ (з. в): Много скоро ще стори, г. министре.

Председателъ: Които одобряватъ предложението за освобождаване отъ митни бѣрии две каси съ формени учебнически шапки за италианското училище въ София, моля, да вдигнатъ рѣка. Болшинство, Събранието приема. (Вж. прил. Т. II, № 4)

Пристъпваме къмъ втората точка отъ дневния редъ — първо четене законопроекта за даване премии на държавните служители отъ строителния отдѣлъ при Главната дирекция на желѣзниците и пристанищата.

Моля г. секретаря да го прочете.

Секретаръ Г. Павловъ (д. сг): (Прочита законопроекта изцѣло, заедно съ мотивитъ къмъ него — вж. прил. Т. I, № 7)

Председателъ: Понеже никой не иска думата, ще гласуваме.

Които приематъ на първо четене законопроекта за даване премии на държавните служители отъ строителния отдѣлъ, при Главната дирекция на желѣзниците и пристанищата, моля, да вдигнатъ рѣка. Болшинство, Събранието приема.

Законопроектътъ ще отиде въ комисията.

Пристъпваме къмъ третата точка отъ дневния редъ — първо четене законопроекта за бюджета на извънредните приходи и разходи на държавата за 1927/1928 финансова година.

Моля г. секретаря да го прочете.

Секретаръ Г. Павловъ (д. сг): (Прочита законопроекта изцѣло — вж. прил. Т. I, № 9)

Н. Кемилевъ (д. сг): Г. председателю! Искамъ да направя едно предложение.

Председателъ: Имате думата.

Н. Кемилевъ (д. сг): Азъ бихъ молилъ, ако г. г. народните представители се съгласятъ, дебатитъ по този законопроектъ да станатъ при второто четене.

Г. Желѣзковъ (раб): Ние сега само принципиално ще си кажемъ думата. При второто четене законопроектътъ ще мине набързо.

Н. Кемилевъ (д. сг): Ако сме съгласни всички, разбира се. За спестяване на време се касае въпросътъ.

Г. Семерджиевъ (д. сг): Ако има пълно съгласие, разбира се. Правилникътъ е изриченъ.

Г. Желѣзковъ (раб): Ние ще бѣдемъ много кратки.

Н. Кемилевъ (д. сг): Въ комисията ще се дадатъ обяснения, ще се поправятъ нѣкои работи и много отъ дебатитъ тукъ ще станатъ излишни. Ето защо, моля, дебатитъ по принципъ да станатъ при второто четене, както често се практикува.

К. Лулчевъ (с. д): Не може така.

Н. Пѣдаревъ (д. сг): Ако сте по принципъ противъ законопроекта, тогава трѣбва да се говори по принципъ.

Председателъ: Има думата народниятъ представителъ г. Коста Лулчевъ.

К. Лулчевъ (с. д): Г. г. народни представители! Предложението, което се прави сега, разискванията по законопроекта за извънредните приходи и разходи на държавата да станатъ следъ като той отиде въ комисията и излѣзе отъ тамъ, не би трѣбвало да се приеме.

Г. Семерджиевъ (д. сг): Разбира се, щомъ нѣма съгласие, ще говорите сега.

К. Лулчевъ (с. д): Това може да се допусне само като изключение.

Н. Кемилевъ (д. сг): Касае се за спестяване на време.

К. Лулчевъ (с. д): Азъ искамъ да кажа, че законопроектътъ ще бѣде изпратенъ въ комисията и тя ще го разгледа, но по-добре е да го разглежда следъ като чуе мненията тукъ, въ пленума.

Г. Семерджиевъ (д. сг): Тѣ и тамъ може да се кажатъ.

К. Лулчевъ (с. д): Така че такова изключение въ случая не бива да се допусне.

Председателъ: Г-да! Не полагамъ на гласуване напредното предложение, понеже нѣма съгласие.

Има думата народниятъ представителъ г. Георги Желѣзковъ.

Г. Желѣзковъ (раб): (Отъ трибуната) Г. г. народни представители! При общото желание да се нормализира положението, трѣбва да се отбележи като една ненормалност внасянето на единъ извънреденъ бюджетъ въ началото на финансовата година, следъ като току-що е билъ приетъ отъ Народното събрание редовниятъ бюджетъ. Споредъ мене, би трѣбвало да се избѣгва внасянето на извънредни бюджети, като нуждитъ се задоволяватъ съ редовния бюджетъ. Законното оправдание за внасянето на единъ извънреденъ бюджетъ е определено въ глава III, чл. 22 отъ закона за бюджета, отчетността и предприятията, кждето изрично е казано, че извънредните кредити се разрешаватъ въ три случаи: първо, за разходи, за които разрешенитъ по бюджета кредити се окажатъ недостатъчни; второ, за разходи, които не сѫ могли да бѣдатъ предвидени при съставянето на бюджета; и, трето, за извънредни разходи.

Г. г. народни представители! Явно е, че съ внасянето на този извънреденъ бюджетъ се нарушава чл. 22 отъ закона за бюджета, отчетността и предприятията, защото не сѫ налице условията, които изисква този законъ за внасянето на единъ извънреденъ бюджетъ. Ако прегледаме таблицата къмъ законопроекта, ще видимъ, че се предвиждатъ разходи, които не могатъ да подпаднатъ подъ чл. 22 отъ закона за бюджета, отчетността и предприятията. Напр. може ли да бѣде извънреденъ разходътъ, който се предвижда въ § 1 на таблицата за изплащане стойността на отчужденитъ мѣста за Търновската мъжка гимназия? Не. Сѣщото може да се каже и за разхода по § 2 — за довършване постройкитъ за агрономическия факултетъ. Тѣзи суми е трѣбвало да се предвидятъ въ редовния бюджетъ, а не въ единъ извънреденъ бюджетъ. Сѣщо така трѣбва да се предвидятъ въ редовнитъ бюджети и сумитъ за разноси по арбитражнитъ дѣла, за набавяне облѣкло и обуша по Министерството на войната, за поддържане бойни припаси и т. н. Всички тѣзи суми е трѣбвало да се предвидятъ въ редовния бюджетъ. Предвиждането имъ въ извънреденъ бюджетъ може да стане само при форсъ мажоръ — при землетресение, при голѣмо наводнение, каквото имаме въ Сливенъ. Само въ такъвъ случай може да се внесе единъ извънреденъ бюджетъ, като сѣщевременно въ него се укажатъ и приходитъ, съ които ще се покриятъ исканитъ разходи. По този начинъ, съ внасянето на извънреденъ бюджетъ, г. г. народни представители, ние, вмѣсто да стабилизираме бюджета, правимъ обратното. Съ малки изключения кредититъ, които се искатъ съ този извънреденъ бюджетъ, биха могли точно да се опредѣлятъ и да се предвидятъ въ редовния бюджетъ. И вие, които винаги сте поддържали, че трѣбва да се уравни бюджетътъ и че сте

против извънредните такива, не биваше по никой начин сега да внасяте този бюджет, защото с него Народното събрание се въвежда в заблуждение, то не може да следи онова, което става.

Въ законопроекта за този извънреден бюджет се предвиждат разходи, но не се показва откъде ще се вземат сръдствата за тяхното покриване. Ето защо този бюджет не е реален, не представлява реалността, защото въ него не се посочват приходи.

Наистина, въ чл. 2 от законопроекта се казва: (Чете) „Разходите по настоящия извънреден бюджет да се произвеждат съгласно закона за бюджета, отчетността и предприятията и да се покриват с произведенията на вътрешни и външни заеми“, но това е една въпросителна. Г. г. народни представители! Кои сж тия вътрешни и външни заеми? Може ли да се счита, че това е един реален приход, когато той е съвсем неизвестен? Никой от вас не може да посочи дали ще се осъществят и въ какво се състоят тия вътрешни и външни заеми. Това не е източник, който може да покрие даден разход въ този бюджет.

По-нататък се казва: „отъ краткосрочни заеми“. Какви сж тия краткосрочни заеми? И това не е една реалност, и това е една фикция, неопределеност, мъглявост, нищо ясно нма въ него. Въ бюджета трбба да бже посочено точно отъ къде ще се вземат приходите — напр. отъ известни нови мита, които ще се внесат отъ известен нов данък, който ще се наложи — за да бже ясно на всички, че действително ще се осъществи този бюджет. А по този начин тук ние нма да имаме осъществен бюджет, защото нма да имаме реални приходи.

По-нататък се казва: „отъ икономии по редовния бюджет“. При тази криза можете ли да направите икономия? Можете, но ако предвиденият напр. въ редовния бюджет 400 милиона лева за сгради не ги дадете да се изхарчат. Предвидили сте тая сума и вие трбба да я изхарчите.

Г. Семерджиев (д. сг): Пакъ за държавата отива.

Г. Желзковъ (раб): Отива, но то е магия. Ние не искаме магия, а искаме всичко да бже ясно за народните представители, да знаем какво се иска, какво се дава и отъ къде ще се вземе.

По-нататък се казва: „и отъ други източници“. Това е много широко казано, г. г. народни представители. Кои сж тзи други източници? Тъ трбба да се посочат. Бюджетът, за да бже реален, трбба да се посочат тия други източници. „И други източници“ — това е въ същност нищо.

По-нататък се казва: „които се биха определили въ последствие“. Това е още по-мъгляво. Въ това нма нищо реално.

Така че въ законопроекта, който сте внесли, не се предвиждат редовни приходи, и затова утре ще се трупат постоянно дефицити, и ако въ края на крайщата направите заем, цлият ще отиде за покриване на тия дефицити, а не за производствени цели.

Г. Семерджиев (д. сг): Въ чл. 3 е казано, че, ако нма приходи, нма да се произвеждат никакви разходи.

Г. Желзковъ (раб): Тогава цлият този законопроектъ е излишенъ. Така не може.

Г. Семерджиев (д. сг): Много просто. Разчитаме на известни икономии отъ редовния бюджет. Винаги е имало икономии и сега ще има.

Г. Т. Поповъ (д. сг): Миналата година г. министърът на финансите е реализирал 600 милиона лева икономии; сега смта, че ще реализира 250 милиона лева.

Г. Желзковъ (раб): Въ таблицата се предвиждат 50 милиона лева за изплащане частъ отъ задълженията на държавното съкровище къмъ нкои фондове. Правителството посегна на фондовете и взема 250 милиона лева. Мисля, че съ това се направи голъма вреда на Българската народна банка, защото я лишихме отъ единъ голъм капитал, съ който тя въ дадения моментъ можеше да послужи на индустрията, търговията, занаятите и земледелието. Вие вземахте тази сума отъ 250 милиона лева и сега предвиждате 50 милиона лева за изплащането ѝ. Азъ мисля, че този

начинъ на процедиране не е редовенъ. Вие можете да кажете, че по силата на чл. 106 отъ закона за бюджета, отчетността и предприятията п. министърът на финансите можеше да тури ръка на всички фондове и по-рано. Това е врно. Но щомъ г. министърът на финансите не го е направилъ досега, това показва, че фондовете сж имали своето предназначение и че е трбвало да се запазятъ. А по този начинъ става косвено посъгане върху фондовете. Азъ мисля, че този начинъ на процедиране не е редовенъ и нма да докара до консолидиране положението на страната. Всичко туй е кърпежъ: ржемъ отдолу панталонитъ, за да ги кърпимъ отзадъ, но тъ ще останатъ съвсемъ кжси. Туй е положението, г. г. народни представители.

Понеже не сж налице условията, предвидени въ чл. чл. 22, 23, 24 и 25 отъ закона за бюджета, отчетността и предприятията, ние този извънреден бюджет не можемъ да го гласуваме. Всички тия разходи трбваше да бждатъ предвидени въ редовния бюджет. Това можеше да се направи отъ г. министъра на финансите.

Председателътъ: Има думата народниятъ представителъ г. Александъръ Радоловъ.

А. Радоловъ (з. в): (Отъ трибуната) Г. г. народни представители! Тоя законопроектъ, както ни е представенъ, е въ реда на работата на вско едно правителство. Най-идеалното е всички разходи да се покриватъ съ редовния бюджетъ. Оказватъ се, обаче, разходи такива, които не могатъ да се покриватъ съ редовния бюджетъ. Често пъти интереситъ на страната, интереситъ на производството, интереситъ на общото материално положение на държавата налагатъ да се направятъ нкои постройки, да се направятъ нкои доставки, разходите за които не могатъ, казвамъ, да се покриватъ съ редовния бюджетъ и налага се извънреден бюджетъ — за извънредни приходи и за извънредни разходи. Обаче, както забележи и преждеговорившиятъ, не бива да покриваме съ извънредни приходи редовни, обикновени бюджетни разходи, които вско едно министерство трбба да предвижда въ своя редовенъ, въ своя обикновенъ бюджетъ. Тукъ се посочиха примбри. И азъ искамъ сщо да посоча на такива. Така напр. разходътъ по Министерството на войната за набавяне облкло и обуца е единъ обикновенъ бюджетенъ разходъ; разходътъ за поддржане на бойнитъ припаси сщо е единъ обикновенъ разходъ; разходътъ за поправка на вагонитъ, възложена на частни фабрики, сщо е единъ обикновенъ разходъ, който трбба да се покрие съ сръдства по редовния бюджетъ на Министерството на желзницитъ; изплащането разноснитъ по арбитражнитъ дла е сщо единъ обикновенъ разходъ. Има и други такива обикновени разходи тукъ, които не бива да покриваме съ извънредни приходи. Извънреднитъ приходи сж за покриване на извънредни разходи и то такива, които преди всичко целятъ или увеличаване материалното състояние на държавата, или пъкъ благосъстоянието въ страната, напр.: за постройка на желзници, за постройка на пристанища, за други нкои постройки, където се искатъ съ стотици милиони лева. Само за такива нужди трбба да се правятъ извънредни разходи. Ние считаме, че да се правятъ извънредни разходи за обикновени нужди е една лоша практика, че това е единъ лошъ прецедентъ, който не бива да се създава. Законопроекти за бюджети на извънредни приходи и разходи сж внасяни не само отъ днешното правителство, а и отъ минали правителства. Но смъшение, което се прави днесъ, между обикновения бюджетъ, обикновенитъ разходи и извънредния бюджетъ и извънреднитъ разходи, не бива да се прави.

Но не е само тукъ слабостта на законопроекта, който разглеждаме. Въ чл. 2 на законопроекта се казва, че разходите по тоя извънреден бюджетъ трбба да се покриватъ съ извънредни приходи, преди всичко — съ произведенията на вътрешни и външни заеми. Азъ не зная дали почитаемото правителство е мислило сериозно, когато е поставило тоя членъ. Да се мисли днесъ за единъ вътрешен заемъ, това азъ поне го считамъ като една несериозна работа. Нека да се обърнемъ къмъ миналото. Презъ 1914 г. правителството направи апелъ за вътрешен заемъ и смташе този заемъ да бже около 20—25 милиона лева. Направи сондажи, ограничи го на 10 милиона лева, но въ края на крайщата подписката не даде повече отъ 5½ милиона лева. Виджате, получи се просто една смшна сума; и това е презъ 1914 г., когато животътъ бше съвсемъ другъ. И ние презъ наше време проектирахме да сключимъ

чимъ не само единъ, а редица вътрешни заеми, защото и тогава се наложи пакъ единъ извънреденъ бюджетъ, възлизащъ на колосалната цифра 2 милиарда и 600 милиона лева, отъ които повече отъ 2 милиарда се предвиждаха за постройка на желѣзници. И презъ 1922 г. направихме сѣщо апелъ за единъ вътрешенъ заемъ. Но следъ настойчивия апелъ, следъ всичкитѣ увещания, следъ цѣлата голѣма пропаганда, която се направи тогава, подписката ни даде всичко на всичко 150 милиона лева, отъ които, като спаднете 55 милиона лева, записани отъ Народната и отъ другитѣ банки, десетина милиона лева взети отъ заплатитѣ на чиновниците, оставатъ записани на свободния пазаръ около 90 милиона лева. И това е презъ 1922 г., когато, безспорно, благосъстоянието въ страната бѣше по-добро, отколкото е днесъ, защото се смѣташе, че поне у селянина, у търговеца, че у индустриалеца, у банкерина, у занаятчията дори ще се намѣрятъ пари, и че тѣ ще запишатъ облигации. А днесъ, когато виждаме какво е положението на всички слоеве въ страната, когато знаемъ, че никоя банка, която може да пласира своитѣ пари съ 15, 16% лихва, нѣма да запише никакви облигации; когато, отъ друга страна, заемъ, който се намира въ крайно затруднено положение, не може да плаща дори своитѣ данѣци; когато занаятчията изнемогва; когато търговци всѣкидневно фалиратъ; когато броятъ на фалиралитѣ е най-малко 4 пѣти по-големъ, отколкото бѣше презъ 1922 г., да се мисли, че можемъ да реализираме какъвто и да е вътрешенъ заемъ, това е, най-малкото, несериозно. Не бива никой да смѣта, че съ вътрешенъ заемъ днесъ можемъ да добиемъ нѣщо.

Д-ръ В. Такевъ (д. сг): Никой нѣма намѣрение да прави вътрешенъ заемъ.

А. Радоловъ (з. в): Моля Ви се, това е казано въ чл. 2 на законопроекта.

Г. Семерджиевъ (д. сг): Това сѣ бюджетни формули.

А. Радоловъ (з. в): А, г-да! Нека да свикнемъ на едно нѣщо: и при бюджетнитѣ формули и навсѣкѣ да приказваме само за онова, което може да ни даде нѣщо, а не да приказваме, само за да приказваме, и да пишемъ, само за да пишемъ.

Външенъ заемъ! Азъ не зная коя външна банка, кой външенъ капиталистъ би се съгласилъ да ни даде заемъ за удовлетворението на нѣкои наши нужди, тъй както тѣ сѣ изложени въ законопроекта.

Нѣкой отъ сговориститѣ: Ама правила ли сме предложение за външенъ заемъ?

А. Радоловъ (з. в): Моля Ви се! Щомъ е писано въ законопроекта, че можемъ да разчитаме и на външенъ заемъ и че и съ външенъ заемъ можемъ да удовлетвориимъ тия нужди, ние не можемъ да не обсъдимъ и това становище, на което правителството застава. Казвамъ, азъ не мога да помисля, че чужди банки или чужди капиталисти биха се съгласили да ни дадатъ заемъ за удовлетворението на подобни нужди, още повече, когато въ това отношение имаме и една практика задъ гърба си. Вземете не заемитѣ, които сѣ реализирани въ миналото, преди войнитѣ, ами последния заемъ, който българската държава сключи за нуждитѣ на бѣжанцитѣ, за тѣхното настаняване. Колко тичания, колко усилия, колко увещания трѣбваше да се направятъ, за да може да се реализира този заемъ, и колко време се изгуби по него! И, забележете: това е за единъ абсолютно необходимъ, за единъ хуманитаренъ заемъ, какъвто е заемътъ за бѣжанцитѣ, които презъ 1924 и 1925 г. изпълиха България и, останали безъ подслонъ, безъ прехрана, безъ най-необходимитѣ сръдства за преживяване, измираха отъ мизерия и гладъ. А да разчитаме, че би могло днесъ да ни се даде външенъ заемъ — азъ поне не виждамъ никакъвъ шансъ. Въ всѣки случай не би било эле, въ интересъ на страната е, да се реализира такъвъ заемъ. Вѣрвамъ, че министърътъ на финанситѣ въ комисията ще си каже думата по този въпросъ. Но поне отъ онова, което виждаме предъ себе си, ние не можемъ да се убедимъ, че има шансъ за успѣхъ на единъ такъвъ външенъ заемъ, и особено — за удовлетворение на нужди, каквито сѣ изразени въ този бюджетъ за извънредни разходи.

Краткосрочни заеми! Отъ къде ще ги вземемъ? Отъ фондоветѣ? Ами че тукъ е предвидено да се изплаща единъ такъвъ заемъ отъ 50 милиона лева. Сега значи ще вземемъ отъ другъ фондъ, за да изплащаме тоя заемъ. Че какъвъ

смыслъ има да вземашъ отъ едната страна, за да туряшъ на другата, и при това да си послужимъ съ краткосрочни заеми за дълговременни разходи, които искатъ едно дълго изплащане! Това не е било и не е въ реда на нѣщата, и затова смѣтамъ, че и отъ тукъ не би могло на много нѣщо да се разчита.

Икономии по редовния бюджетъ! Азъ не знамъ дали редовниятъ бюджетъ тая година ще може да се приключи съ постѣпването на всички приходи, които се предвиждатъ. Г. г. народни представители! Нека погледнемъ сериозно на нашия данѣкоплатецъ: той изнемогва, той е въ крайно затруднение, той не може да плаща своитѣ данѣци. Бюджетътъ е крайно претрупанъ. Бюджетътъ отъ седемъ и повече милиарда лева е непоносимъ за българския данѣкоплатецъ и ние не можемъ да разчитаме на приключването му безъ дефицити. Напротивъ, ще трѣбва да очакваме все по-големъ и по-големъ дефицити. Вземете общинитѣ и окръжнитѣ постоянни комисии — 50% отъ тѣхъ приключватъ своитѣ бюджети съ дефицити. Държавата не може да избѣгне сѣщата участъ. Надъ тоя въпросъ трѣбва да се замислимъ твърде сериозно, защото бъдещето се рисува предъ насъ съ твърде черни краски. И, гледайки сериозно на въпроса, по бива да смѣтаме, че ще можемъ съ нѣкакви икономии по редовния бюджетъ да покриемъ разходитѣ, които тукъ се предвиждатъ.

Други източници не се посочватъ. Ако има такива, азъ бихъ желалъ г. министърътъ на финанситѣ да ги посочи въ комисията.

Пакъ повтарямъ: ако разходитѣ по тоя извънреденъ бюджетъ бѣха предвидени за засилване на производството, за увеличаване благосъстоянието на народа, той би могълъ да обедини всички ни, ще получи подкрепата на цѣлата Камара, дори тоя бюджетъ да не бѣше такъвъ скромненъ — нѣкакви си 240 милиона лева. Дори и единъ милиардъ да е, ние не се боимъ отъ това, стига изразходването на предвиденитѣ кредити да създаде благосъстояние на населението. Напр., за постройка на баражъ-резервоари въ цѣлата страна, за електрификация на страната и за създаването на напоителната мрежа ще ни сѣ потребни около 10 милиона долари, или кръгло около милиардъ и пол. лева. Съ събиращата се вода въ баражъ-резервоаритѣ ние ще можемъ да напояваме 1.800.000—2.000.000 декара ниви и да удвоимъ производството. А всѣки знае какво дава една нива, една ливада и едно поле, когато изкуствено се напоява. Днесъ единъ декаръ засѣтъ съ зърнени храни дава сръдно 100 кгр., а ако тоя декаръ бѣде напояванъ, освенъ че всѣка година ще имаме сигурни тия 100 кгр., но при едно малко рационализиране на нашето стопанство ще имаме удвоено производство — 200 кгр. зърнени храни; вземамъ сръдната цифра, добита въ много държави, безъ да държа на цифрата, която други посочиха, до която сѣ дошли напр. въ Германия — 300 кгр. на декаръ. Ако ние увеличимъ нашето производство на декаръ само съ 100 кгр., ще имаме всѣка година въ повече отъ сега 200 милиона кгр. храни, знци 20 хиляди вагони. Ако смѣтаме единия килограмъ по 5 л., ще имаме приходъ 1 милиардъ лева, а по 7 л. — както сега струва житото — 1 милиардъ и 400 милиона лева. Виждате, че само въ една година отъ добитото производство ще може да се получи исканата сума. Ако ние потърсимъ да сключимъ единъ заемъ за увеличаване производството у насъ по начина, който ви казвамъ, азъ мисля, че ще можемъ сигурно да разчитаме на неговото реализиране, защото всички ще погледнатъ сериозно на него и ще ни протегнатъ рѣка. Въ такъвъ случай и правителство и народно представителство, и всички могатъ да разчитатъ, че ние ще получимъ подкрепата на оная страна, Америка ли, Англия ли, която и да е, която има сръдства и може да ги даде на наше разположение.

Ето, такъвъ трѣбва да бѣде този бюджетъ на приходи и разходи. И въ такъвъ случай, казвамъ, вие ще получите подкрепата на народното представителство. Но така, както е, въ голѣмата си частъ този бюджетъ е предназначенъ да посрѣща обикновени нужди, които трѣбва да бѣдатъ посрѣщани съ обикновенитѣ приходи на бюджета, и съгласете се, че нито външенъ заемъ можете да намѣрите, нито подкрепата на самото народно представителство ще имате, което, отъ друга страна, не е противъ много пера, които се предвиждатъ тукъ за удовлетворение на належащи нужди. Но, казвамъ, една голѣма частъ отъ перата, каквито се наброяха отъ преждеговорившия, каквито ви наброихъ и азъ, сѣ пера на обикновения бюджетъ, не и на извънреденъ бюджетъ.

Това е, което имах да кажа. (Ръкоплъскания от земледълците в рабчовисти)

Председателят: Има думата народният представител г. Никола Мушанов.

(Председателското място се заема от подпредседателя д-р Б. Вазов)

Н. Мушанов (д): (Отъ трибуната) Г. г. народни представители! Когато правителството представи редовния бюджет, станаха дълги дебати относително финансовата му политика. Сега, по случай извънредния бюджет, аз нямам намърение да правя общи дебати. Новото Народно събрание ще се срещне с новата политика на правителството тази есен и през пролетта, когато ще се представи бюджетпроектът за идната финансова година. Обаче важното е да се отбележат по този извънреден бюджет, не толкова разходите, които са известни и ангажирани, колкото приходите, които се предвиждат за посрещане на тия разходи. Вчерта, както ви е известно, гласувахме един закон за недовършените сгради. Във този извънреден бюджет виждаме, че имаме кредити за недовършени сгради, каквито са Народният театър и Агрономическият факултет, разходите за които правителството по един или други съображения смята, че трябва да се посрещнат по-скоро с приходи от извънредния бюджет, отколкото да се вмъкнат във специалния закон, който вчерта гласувахме. Няма защо да се спирам върху това, че ние винаги започваме постройките, за които се харчат грамадни суми, без оглед на средствата, с които разполага държавата. Тия въпроси са станали вече пословични във България, за да няма нужда аз да ви говоря сега по тях. Ние виждаме, Народният театър стърчи недовършен. Ние виждаме Агрономическият факултет да стърчи недовършен. Ние виждаме Народно събрание, нашето жилище недовършено — есенята иде, а ние не можем да го довършим. Разбира се, когато започваме обществени и държавни постройките без оглед на средствата, които имаме, за да можем да посрещаме разходите по тях, така ще бъде. Мене не ме интересува сега въпросът, който се повдига от другите господа — дали тези пера трябва да бъдат извънредни или във редовния бюджет. И това има значение: но за мене по-важното е, че ние пак правим разходи за посрещането на които нямаме осигурени приходи. Аз тук не виждам, както не ги вижда, увърнен съм и г. министърът на финансите. Защо? Защото той изрично в мотивите ни казва, че нямаме приходи да посрещнем тези разходи, и ще ги търсим било от излишците на редовния бюджет, било от един външен или вътрешен заем. Всичко това е хипотеза. Увърнен съм, че той сам ще изповеда, че вътрешен заем не можем да сключим, външен заем да сключим е много трудно, излишци по редовния бюджет — и това е празна приказка. Туй че остава да посрещнем тия разходи, с приходи, които са за нас един голъм хиск, едно неизвестно. Във чл. 23 от закона за бюджета се съдържа целият закон. При министъра на финансите има една комисия от няколко години, която държи кесията на държавата и казва: „Докато не се осигурят приходите, няма да разреши разходи, които надвишават сумата 500.000 л.“ Ако е така, и ако министърът на финансите стига кесията на държавата посредством тая комисия, аз мисля, че този законопроект може да бъде гласуван във разходната си част, обаче ние няма да постигнем целта, която се гонят, защото при нъмане приходи не могат да се ангажират разходи. Това е то целият въпрос по извънредния бюджет.

Мене ме интересува, г. г. народни представители, друг един въпрос, за който вземах думата. Сега сме ново Народно събрание, има въпроси, които сме дебатирали, които аз съм повдигал три-четири пъти в миналата легислатура и които се засягат във извънредния бюджет. По тия въпроси аз искам да кажа няколко думи.

Във този извънреден бюджет имаме един параграф: „Главна дирекция на железниците и пристанищата — разходи по арбитражни дела и изплащане присъдени суми от арбитражни съдилища“. Миналата година са изплатени 20.500.000 л., сега се предвижда да се разходват още 5.000.000 л. Аз намирам, че тия 5.000.000 л. са една незначителна сума, която никак не може да посрещне разходите, защото имаме вече произнесени окончателни решения от арбитражните съдилища, по които са присъдени

голъми суми. Само по рекламациите на предприятието „Видин—Мездра“ присъдената сума достига 100.000.000 л.

Миналогодишният кредит, предвиден във размер на 20.500.000 л., е изчерпан защото на предприятията Борушица—Тулово—Стара-Загора, Царева-Ливада—Габрово и Левски—Свищов е платено респективно 9.013.409 л., 6.551.099 л. и 5.553.400 л. или всичко около 21.000.000 л., какъвто кредит е бил предвиден. Сумата, следователно, която е била предвидена миналата година, е изплатена вече на тия предприятия според решенията на арбитражните съдилища.

Мене този въпрос ме интересува от две-три години насам, и аз бих желал да бъде тук министърът на железниците, защото във разстояние на три години пред него съм повдигал два въпроса, които не намъриха разрешение си. А туй трябва да намърият разрешението си, защото ще ви покажа сега, когато вече резултатите са наяве, какви гръшки допуснахме да станат, та да сме днес при един резултат, който може да очуди — не общественото мнение, което по-леко разглежда въпроса — всички нас народните представители, които отговаряме за държавната пара.

Ще ви изложя сега историята на законодателството у нас по арбитражните съдилища, и резултатите от дейността им.

Във чл. 45 от поемните условия за постройката à forfait на железопътни линии във България навремето се предвиждаше, че всичките спорове, които се повдигат между предприятията и държавата, ще се разрешават от Софийския окръжен съд. Никакви изключения тогава за подсудността не се предвиждаха. Във 1915 г., обаче, във Народното събрание се прие едно законоположение, според което българските предприемачи и държавата да се разрешават от арбитражен съд, състоящ се от трима чужденци, от които правителството ще назначи един, предприемачът — другия и третият ще се назначава като супер-арбитър. Обаче нито едно дело не беше заведено пред този арбитражен съд. Във 1924 г. министърът на железниците г. Казасов внесе предложение и Камарата прие да се измени този закон само по отношение подсудността на арбитража. Измени се законът само във туй отношение: арбитражът, да бъдат български подданици, а не чужденци. И оттогава почна разглеждането на процесите. Първият процес, който се разгледа, беше процесът по Варненското пристанище. Сумата, искана от предприятието по постройката на Варненското пристанище, е била 7.867.453 л. Арбитражният съд се произнесъл да се платят 488.548 л. Тази сума се валоризира само с 35% — значи срещу 100 л. присъдени 35 л. златни — и стават 170.991 л. златни. Лихвата присъдена от 1910 г. 246.751 л. или всичко 417.742 златни лева. Ще ви отбележа, че по този процес арбитражният съд прие, че законът за давността не се прилага по отношение течението на лихвите, и че лихвите по дължимите на предприятието суми текат непрекъснато. Валоризацията по плащането, както казах, беше 35%. Дойдоха след туй другите арбитражни процеси. Вторият от тях, разглеждан пак от съд, състоящ се от трима арбитражи, беше по предприятието Борушица—Тулово—Стара-Загора. Това предприятие претендираше на 10.107.036 л.; решено е да се платят 604.337 л., които, валоризирани — 100 л. за 35 л. златни — стават 211.533 л., а с лихвата всичко — 340.743 златни лева. Предприятието по постройка на линията Царева-Ливада—Габрово иска 2.449.967 л.; решено е да се платят 453.787 л., които, валоризирани, правят 158.824 л., а с лихвата от 88.638 л. стават всичко 247.462 златни лева. Най-подире предприятието Левски—Свищов иска 3.434.243 л., решено е да се платят 670.832 л., които, валоризирани, стават 234.791 златни лева, а с лихвата от 159.658 л. всичко 394.449 златни лева. Валоризацията става все по 35%, както и във първия процес, обаче тук съдът прилага закона за давността, значи, че след изтичането на 5 години предприятието няма право да търси лихви.

Вторият арбитражен съд, като не смятаме този за Варненското пристанище, се занимава с претенциите на предприятията Търново—Тръвна—Борушица и Радомир—Кюстендил. Първото предприятие иска 19.776.896 л.

Д-р Й. Фаденхект (д. сг): Златни. Всички претенции са в златни лева.

Н. Мушановъ (д): Всички искове сж заведени въ златни лева. Арбитражниятъ съдъ още не се е произнесълъ. По дѣлото на предприятието Радомиръ—Кюстендилъ, при искъ отъ 5.781.598 л., решено е да се платятъ 1.263.812 л. Валоризира се съ 30%, вмѣсто съ 35% — 378.843 л. Лихвата прави 43.325 л. или всичко 422.168 златни лева. Нека отбележа пакъ, че този съдъ валоризира не съ 35%, а съ 30%, обаче приема, че лихвитъ текатъ.

Третиятъ арбитраженъ съдъ, въ съставъ отъ г. Генадиевъ, г. Фаденхехтъ и г. Пждаревъ, . . .

Д-ръ И. Фаденхехтъ (д. сг): Не е вѣрно.

Г. Данаиловъ (д. сг): Генадиевъ, Пждаревъ и Христо Филиповъ.

Н. Мушановъ (д): Да, г. Христо Филиповъ, г. Пждаревъ и г. Генадиевъ, разгледа спороветъ по три предприятия. Свищовското пристанище — искатъ се 457.062 златни лева, решено е да се плати 166.844 л., лихва 50.053 л. или всичко 216.897 л. Валоризацията по тия процеси става вече съ 50% — не е нито 30%, нито 35%, както ви казахъ за първиятъ арбитражни дѣла, за 100 български лева, ще се платятъ 50 златни лева.

Мездра—Видинъ — искатъ се 13.143.620 лева златни, решено е да се плати 2.471.734 л., лихвата 988.693 л., всичко 3.460.427 златни лева.

Девня—Добричъ — искатъ се 5.757.598 л. златни, решено е да се плати 808.475 л., лихвата е 282.916 л., а всичко 1.091.391 л.

И така, г. г. народни представители, да съкратя. Отъ дейтелността на арбитражниятъ съдилища се вижда следното. Едни отъ арбитражниятъ съдилища приематъ, че валоризацията трѣбва да стане съ 30 златни лева за 100 л. български, други приематъ, че тя трѣбва да стане съ 35 златни лева за 100 л., а трети приематъ, че трѣбва да стане съ 50 л. златни за 100 л.

Д-ръ И. Фаденхехтъ (д. сг): Една поправка, г. Мушановъ. Не 30 златни лева за 100 български, а 30 златни за 100 златни.

Н. Мушановъ (д): Моля, ще обясня, г. Фаденхехтъ. Азъ говоря за исковитъ суми, които всички сж въ златни лева.

Д-ръ И. Фаденхехтъ (д. сг): За 100 златни лева, присждени, се плащатъ 30 златни. Това е валоризация, а другото е девалоризация.

Г. Данаиловъ (д. сг): Трѣбва да употребите думата „девалоризация“, г. Мушановъ.

Д-ръ И. Фаденхехтъ (д. сг): Намаляваме 70% и оставатъ 30%.

Н. Мушановъ (д): За мене, г. Фаденхехтъ, пъкъ и за народното представителство е важно, че валоризацията, която се пресмѣта отъ различнитъ арбитражни съдилища въ проценти, не е еднаква.

Д-ръ И. Фаденхехтъ (д. сг): Това е вѣрно, обаче, азъ искахъ да Ви поправа, за да не остане впечатление, че срещу 100 български лева се даватъ 30 златни лева.

Н. Мушановъ (д): Срещу присжденитъ отъ васъ . . .

Д-ръ И. Фаденхехтъ (д. сг): За 100 лева златни се даватъ 30 златни.

Н. Мушановъ (д): . . . присжждате по валоризация защото смѣтате, че исквата молба на предприемача е въ златни лева.

Д-ръ И. Фаденхехтъ (д. сг): Защото договорътъ е такъвъ.

Г. Семерджиевъ (д. сг): Г. Мушановъ! Валоризиратъ се претенциитъ.

Н. Мушановъ (д): Да, претенциитъ сж въ злато, присжждате сумата въ злато. Ще видимъ, какво значение има златниятъ франкъ и какво мисли арбитърътъ. Азъ говоря тукъ като общественикъ и желая да се разбере какъ стои този въпросъ. Всѣки може да има каквото си иска мнение по него.

Тѣй че, първо, азъ искамъ да обърна внимание на почитаемото Народно събрание, че съдебната практика на тритѣ отѣдни арбитражни съдилища е различна относително валоризацията. Второ. Тя е различна и относително течението на лихвитъ. Едни приематъ, че лихвитъ текатъ — и нѣма давностъ за тѣхъ — отъ момента на завеждането на исковетъ; други приематъ, че давността тече, присжждатъ суми за последния неизтекълъ срокъ, само да не надминава 5 години. И, трето, всички договори, които сж сключени съ държавата сж форфетерни. По тѣхъ едни отъ арбитражнитъ съдилища въ решенията си казватъ: тѣй като договоритъ сж форфетерни, никакво посжжпване на материалитъ не може да се приеме. Втори арбитражни съдилища приематъ, че по принципъ не може да се приеме да се плаща за посжжпване на материалитъ при форфетерни предприятия, но все таки присжждатъ една сума, гьотуре, отъ 240.000 златни франка, които правятъ около 6% за посжжпване на материалитъ, като смѣтатъ, че това е справедливо. Искахъ да покажа и тая разлика, за да може да се разбере какъ едни отъ арбитражнитъ съдилища приематъ, че има посжжпване на материалитъ, а други го отричатъ поради факта, че има форфетеренъ договоръ съ държавата.

Тия сж тритѣ положения, г. г. народни представители, които засѣгатъ първо, предприемачитъ, второ, обществото и трето, насъ, народнитъ представители, които трѣбва да гласуваме кредити отъ стотици милиона лева, за да се изпълняватъ решенията на арбитражнитъ съдилища.

Ще разгледамъ най-напредъ положението на предприемачитъ. Какъвъ правовъ принципъ, или принципъ на справедливостъ българската държава би могла да изтъкне предъ българския предприемачъ, когато на едного исквата сума се валоризира съ 30%, на втори съ 35%, а на трети — съ 50%, и то за искове, които сж заведени почти едновременно, за известни работи, които по своето естество нѣматъ абсолютно никакво различие. Какъ можете да убедите онзи предприемачъ, който получава 30%, че той не е ошетенъ, или най-подиръ, че неправъ и несправедливо се е отнесла държавата или арбитърътъ спрямо него, когато неговиятъ другаръ, български предприемачъ, получава 50%? Валоризацията съ 50% на сума отъ 100 милиона прави 20 милиона лева разлика, спроти валоризация съ 30%. Както виждате, тукъ не е въпросъ за 30 пари, а за 20 милиона лева. Ние често пѣти, когато се касае за единъ милионъ лева, ще си извадимъ очитъ, а пъкъ тукъ разликата въ валоризацията хвърля 20 милиона лева.

У предприемачитъ, които трѣбва да се третиратъ еднакво отъ страна на държавата по право и справедливостъ, остава впечатлението, че действително въ нашата страна нѣма редъ и справедливостъ.

К. Кънчевъ (д. сг): Не Ви ли се е случвало, г. Мушановъ, като адвокатъ, единъ съдъ въ два различни състава да реши различно идентични дѣла?

Н. Мушановъ (д): Много слаба защита е тая.

К. Кънчевъ (д. сг): Азъ искамъ да Ви предизвикамъ да освѣтите народното представителство по този въпросъ.

Н. Мушановъ (д): Азъ не правя адвокатлъкъ, азъ съмъ общественикъ и народенъ представител и искамъ този въпросъ да го разяснимъ. Азъ ви казахъ и по-рано: не съмъ революционеръ, но ще дойде време, когато вие отъ болшинството, които отговаряте, не ще можете да излъзете предъ обществото да дадете аргументи защо се плащатъ 100 милиона лева на предприемачитъ.

К. Кънчевъ (д. сг): Законоположенията за тия арбитражни съдилища не сж наше дѣло, ние ги заварихме. Защо ще държите насъ отговорни?

Н. Мушановъ (д): Азъ знамъ едно, че въ вреда на държавитъ интереси се разрешаватъ арбитражнитъ дѣла. Тия държавни интереси могатъ да ни обединятъ и да търсимъ начинъ държавата да бѣде еднакво справедлива къмъ всички. Азъ ще ви посоча по-нататкъ какви сж законитъ и какъ трѣбва да се съобразяваме съ тѣхъ.

Съ последното решение особено, съ което се даватъ 100 милиона лева обезщетение на предприятието, което е строило линията Мездра—Враца—Видинъ, трѣбва да се занимаемъ ние, трѣбва да се занимае общественото мнение. Въ тия тежки времена, въ които живѣемъ, когато всички сме загрижени за финансовата криза, която пре-

живееме; когато всеки, който отвори уста в Народното събрание, за нея говори; когато в речта, която е произнесъл снощи Негово Величество Царят и която ви прочете преди малко г. председателят, също се говори главно за стопанското и финансово положение на страната; когато цѣлят народът, отъ най-обикновения гражданинъ до първия гражданинъ, всички сѣ загрижени по стопанскитѣ въпроси; когато чрезъ спестявания трѣбва да се справимъ съ най-големьото зло, което дебне надъ България — финансовото разстройство и финансовия крахъ — нека ме оставятъ на спокойствие хората, които сѣ на противно мнение, да говоря. Държавата е засегната съ стотици милиони лева. Въпросътъ е особено важенъ.

Отъ де произлиза различieto въ решенията на арбитражнитѣ сѣдилища? Азъ смѣтамъ, че то произлиза отъ едно нарушение на закона. Въ закона, който е гласуванъ въ 1915 г. и измѣненъ въ 1922 г., е казано, че разрешението на всички спорове се възлага на единъ арбитраженъ сѣдъ. Мене ми се чини, че е ималъ мотиви законодателятъ, за да създаде това постановление. Ако единъ арбитраженъ сѣдъ се бѣше назначилъ, той щѣше да има една практика и нѣмаше да имаме такива разноречиви решения. Никой не може да откаже това. Може-би щѣше да продължи повече време разглеждането на дѣлата, но единъ арбитраженъ сѣдъ съ еднаква защита би свършилъ много по-експедитивно всички процеси, защото, разрешилъ принципалнитѣ въпроси по едно отъ предприятията, това решение ще бѣде еднакво за всички и по този начинъ не бихме имали това зрелище — единъ български гражданинъ да получава една валоризация, а другъ да получава по-голяма, което е една фаворизация за последния.

По въпроса за валоризацията. Г. г. народни представители! Какво е положението на българската държава, като длъжникъ, спрямо чужденцитѣ и спрямо българитѣ? Нека видимъ, има ли еднакво право въ тая страна спрямо българскитѣ граждани, или има известна фаворизация въ полза само на едни български граждани? Вие си спомняте, че когато г. Буровъ и г. Ляпчевъ ходиха преди три години да уредятъ плащането на облигациитѣ отъ българскитѣ държавни заеми, носителитѣ на които облигации сѣ чужденци, върнаха се съ една спогодба, да се валоризира фактътъ по 32 стотинки златни. И азъ си спомнямъ, когато се прокарваше въ Народното събрание тази спогодба, колко тежко беше за г. Ляпчевъ, че българската държава трѣбва да увеличи валоризацията до 32 стотинки златни, защото плащането дотогава ставаше съ французки франкъ. Спомняте си, че за сключването на бѣжанския заемъ едно отъ условията бѣше: да се плаща на чужденцитѣ, носители на облигации отъ българскитѣ държавни заеми, 42 стотинки златни за единъ франкъ и всѣки три години да се увеличава съ 7 стотинки златни докато стигне *al pari*.

Българската държава може да задължи чужденцитѣ, носители на наши облигации, силата на които знаете каква е спрямо нашата държава, да получатъ 32 до 43 стотинки. Обаче българскитѣ предприемачи, български подданици, които иматъ искания спрямо българската държава, получаватъ валоризация 50 стотинки — по-високъ курсъ, отколкото се плати на чужденцитѣ, съ които се борихме. Вие знаете, че на българскитѣ подданици, носители на титри отъ български заеми, се плаща само 4—4½ стотинки валоризация въ чешки крони и никой не се противопостави на това. И азъ зная борбата на г. Ляпчевъ още отъ времето на г. Тончевъ заедно българитѣ не бѣха поставени въ това отношение на равна нога съ чужденцитѣ и че чужденцитѣ, носители на облигации отъ български заеми, получаватъ 50% валоризация, значи 13½ лева, а българитѣ, само защото сѣ българи, получаватъ по 4—4½ лева отъ държавата, т. е. българитѣ предприемачи се третиратъ много по-неблагоприятно отъ чужденцитѣ носители на български титри. Значи спрямо собственитѣ си подданици българската държава не е еднакво справедлива. Какъ така българската държава ще каже на българския подданикъ непредприемчивъ, който има искъ спрямо държавата или е носителъ на облигации отъ български заеми въ злато отъ преди войната: ти си длъженъ да вземешъ 4—4½ лева, като нейнъ кредиторъ, а на българинъ, който е предприемачъ, да плаща валоризация въ размѣръ на 50%? Азъ, като общественикъ, който следи що става въ срѣдата на народа, си задавамъ този въпросъ, защото искамъ да знамъ какъвъ е мотивътъ на арбитражнитѣ сѣдилища, за да издадатъ такива решения и какво ще помислятъ ония, които сѣ долу, когато узнаятъ тия решения. За мене нѣма мотивъ, който да ме убеди,

че арбитражнитѣ сѣдилища — всичката ми почитъ и уважение къмъ тѣхъ, но азъ поставямъ въпроса отъ принципиално деглище — могатъ да решатъ да се плаща по-голяма валоризация на чужденцитѣ, отколкото плаща българската държава на своитѣ подданици. Ако нѣкой български подданикъ е завелъ искъ въ златни левове спрямо българската държава, има ли сѣдъ, който ще реши да му се плати 50% валоризация, както се плаща на предприемачитѣ? Нѣма. Защото всѣки знае, че платимото въ злато преди войнитѣ се плаща днесъ въ книжни левове — имаме *course forcée*. Това е ясно.

Нека отидемъ по-нататъкъ. Когато държавата плаща, тя плаща валоризация 50%, а когато трѣбва да се плати на държавата, плаща ѝ се въ книжни левове. Така е днесъ за всички задължения на предприемачитѣ спрямо Българската народна банка; тѣ, които получаватъ валоризация 50%, плащатъ своитѣ дългове на Българската народна банка съ книжни левове. Защо на предприемача, когато е кредиторъ, държавата му плаща 50% валоризация, а когато е длъжникъ спрямо държавата той да плаща на държавата въ книжни левове? По-нататъкъ. Какво плащатъ предприемачитѣ на всички акорданти? Плащатъ имъ въ книжни левове. Какъ може тия въпроси да не интересуватъ насъ, народнитѣ представители, които искаме да има справедливостъ?

Азъ повдигамъ тия въпроси сега, при първото четене на законопроекта, за да ги има предъ видъ комисията, да се занимае съ тѣхъ и да ги разреши. Защо, повтарямъ, предприемачитѣ да получаватъ отъ държавата валоризация 50%, а когато ще има да плащатъ на акорданти или други по-малки работници, да имъ плащатъ въ книжни левове? Че предприятието на единъ предприемачъ се извършва съ труда на много хора — работници и всички други — които сѣ вложили труда си въ него. Щомъ той е облагодетелствуванъ и взема 50% валоризация, трѣбва да плати и на всички, които сѣ вложили труда си въ предприятието му, въ сѣщия размѣръ. Той не може да спекулира съ труда на хората — да имъ плаща естивно, а да получава скѣпо. Сѣщото бихъ поддържалъ и по отношение изплащането на банката. Защо държавата да получава книжни левове, когато предприемачитѣ получаватъ златни левове? Азъ повдигамъ тия въпроси, г. г. народни представители, защото схващамъ, че тѣ сѣ особено важни и по тѣхъ Народното събрание трѣбва сериозно да помисли.

Има още единъ въпросъ — какво може да направи държавата? Азъ казахъ въ по-раншната си речъ, когато можеше да предохранимъ нѣщо, да не идваме до положение, когато ще трѣбва Народното събрание да прави революционенъ актъ — да унищожава арбитражни сѣдилища. При наличността на резултатитѣ, г-да, отъ тия арбитражни сѣдилища — най-искрено да ви кажа, мене ме е страхъ да кажа тази дума. Но държавата трѣбва да плати днесъ валоризирани 100 милиона лева! Не обичамъ да говоря недовѣрени работи, но зная, че по едно отъ дѣлата за Свищовското пристанище, предприемачътъ, когато е давалъ заявление, е казалъ: „А бе, както виждамъ, нищо не ще излѣзе, но, хайде, да опитамъ“, и получава валоризирани около 56 хиляди златни франка.

Нека спомена, г-да, още едно обстоятелство. Уважаемиятъ г. Пждаревъ, който участвува въ последнитѣ арбитражни дѣла като представителъ на държавата, е на особено мнение по всички въпроси. И той е адвокатъ, човѣкъ съ свѣстъ, както всички други. Когато представителътъ на държавата е на особено мнение по всички принципиални въпроси, а се присѣждатъ стотици милиони лева, това не е ли отъ значение да се помислимъ какво има въ тия дѣла?

И. Януловъ (с. д.): Има грабежъ.

Н. Мушановъ (д.): И за да свърша, г. г. народни представители, ще повдигна най-сериозно още единъ въпросъ, който повдигнахъ преди две години съ питане къмъ Васъ, г. министре на желѣзницитѣ, и искахъ да го разрешите, но мисля, че сте го забравили. Моля Ви сега да го разрешите. Той е следниятъ: по силата на измѣненето, което стана въ бюджета на финансовата 1919/1920 г., предприемачитѣ трѣбва да платятъ сѣдебнитѣ разноси при изпълнение решенията на арбитражни сѣдилища. Държавата, виждайки, че предприемачитѣ водятъ голѣми процеси, възлизали на 19—20 милиона лева навремето, и че ако платятъ сѣдебно мито, то ще възлѣзе на грамадна сума, за тѣхно улеснение е направила едно изключение, като е решила тѣ да не пла-

платят съдебно мито предъ арбитражните съдилища при завеждане на процеситъ. Какви сж последицитъ отъ това? Онзи, който не плаща съдебно мито, може да заведе процесъ за милиарди, за много по-големи суми; а онзи, който плаща съдебно мито, той ще знае да ограничи исканията си въ онзи размъръ, който споредъ него съдътъ може да приеме. И понеже предприемачитъ не плащаха съдебно мито, тѣ завеждаха процеситъ си за големи суми. Поради системата презъ миналитъ режими, да се измѣняватъ всички закони, даже и най-главнитъ, съ закона за бюджета, човѣкъ мѣчно може да се справи какви нови разпоредби има прокарани въ нѣкои закони, понеже трѣбва да ги търси въ закона за бюджета, но азъ се постарахъ да направя това и ще ви отбележа, че на 25 октомврий 1918 г. въ закона за 6/12 отъ кредититъ за бюджета на 1918 г. за второто полугодие на 1919/1920 финансова година има следната разпоредба въ чл. 8 по закона за заповѣдното сѣдопроизводство: (Чете) „По искови молби за издаване на изпълнителни листове по чл. 14 отъ закона за заповѣдното сѣдопроизводство се плаща 5% на суми надъ 100 хиляди лева“. А въ чл. 15 отъ закона за бюджета за 1920/1921 г. се прави следното тълкувание: (Чете) „Народното събрание дава тълкувание на чл. 46 отъ закона за 6/12 отъ кредититъ за бюджета на 1918 г. за второто полугодие на финансовата 1919/1920 г. въ смисълъ, че по молбитъ за издаване на изпълнителни листове за суми въ всички случаи, когато по закона не се води процесъ по състезателенъ редъ (като напр. чл. 14 отъ закона за заповѣдното сѣдопроизводство, чл. 39 отъ закона за Българската кооперативна банка, чл. 16 отъ закона за Българската земеделска банка . . . и т. н. и чл. 818 п. п. 6 и 7 отъ закона за гражданското сѣдопроизводство)“ — кждето сж въпроситъ за дѣлата по арбитражитъ — „се плаща мито отъ 5% за суми надъ 100 хиляди лева“.

Д-ръ И. Фаденхехтъ (д. сг): За арбитражнитъ дѣла има специално мито — 2%.

Н. Мушановъ (д): Прочетете какво казва този законъ.

Р. Василевъ (д. сг): То е за ипотеки.

Д-ръ И. Фаденхехтъ (д. сг): То е за ипотечни актове.

Н. Мушановъ (д): Има специаленъ законъ и за арбитражни решения — пунктъ 6 отъ чл. 818.

Р. Василевъ и д-ръ И. Фаденхехтъ (д. сг): Да, има.

Н. Мушановъ (д): Добре. — Тогава азъ питамъ защо досега арбитражнитъ съдилища не присъдиха върху държавата нѣкаква сума за съдебно мито?

Д-ръ И. Фаденхехтъ (д. сг): Възложиха митото на държавата.

Н. Мушановъ (д): То е хубаво. По това искамъ да кажа нѣколко думи. Казано е, че съдебното мито трѣбва да се плати отъ предприемача съобразно съ сумата, която се присъди нему. Пакъ, както виждате, държавата е била много справедлива спрямо предприемача. Каква сума е присъдена, върху нея предприемачътъ ще плати съдебно мито. Досега нито едно отъ арбитражнитъ съдилища не е присъдило съдебно мито върху държавата. Казва уважаемиятъ г. Фаденхехтъ, че митото е възложено върху държавата. Азъ ще моля арбитражитъ да ми посочатъ нѣкое арбитражно решение, въ което да е казано, че митото е възложено на държавата.

Д-ръ И. Фаденхехтъ (д. сг): Казано е въ всичкитъ.

Н. Мушановъ (д): Не, казано е само, че разносцитъ се възлагатъ на единитъ и на другитъ. Спомнете си, г. Фаденхехтъ, че когато говорихъ по този въпросъ въ миналата Камера, Вие ми направихте сжщитъ възражения. Ако не се уговори изрично, че митото се възлага на държавата, то не може да се възложи върху нея. Казано е изрично, че митото се плаща отъ предприемача върху присъдената нему сума. Нѣма никжде стипулирано, че митото, което трѣбва да се плати, е възложено на държавата, пѣкъ и да е възложено върху нея, не зная помирителенъ съдъ да е постановилъ, че предприемачътъ може да не плаща митото.

Д-ръ И. Фаденхехтъ (д. сг): Съ помирителния записъ е дадено право на арбитражния съдъ да разпредѣля разносцитъ между странитъ.

Н. Мушановъ (д): Виждъ, това е право — да разпредѣля съдътъ разносцитъ.

Д-ръ И. Фаденхехтъ (д. сг): Въ тѣхъ влиза и съдебното мито.

Н. Мушановъ (д): Обаче общи разноси има и много други. Когато не се плаща митото въ началото на процеса, както е при обикновенитъ съдилища, а се плаща въ края на процеса, то трѣбва да се плати отъ присъдената сума. Въ общитъ разноси никжде не се включва и съдебното мито. Азъ преди две години казахъ, и сега ще повторя, тукъ ни искатъ да плащаме 5 милиона лева за съдебни разноси — най-напредъ ще трѣбва да се удържи съдебното мито отъ всички предприемачи въ размъръ споредъ законитъ на страната. Не може да се изплати присъдената сума на никой предприемачъ, докато не се удържи съответното съдебно мито. При това благоприятно разрешение на всичкитъ тия процеси въ полза на предприемачитъ, държавата има най-после правото да си удържи съдебното мито. И въ такъвъ случай нѣма нужда да се присъждатъ тия отдѣлни разноси 5 милиона лева, а ще трѣбва чисто и просто отъ това, което държавата ще трѣбва да плати на предприемача, да си удържи съдебнитъ мита. Сега има въпросъ, че е изплатено на тримата предприемачи . . .

Д-ръ И. Фаденхехтъ (д. сг): При арбитражнитъ дѣла се взема 2% мито не върху исканата сума, а върху присъдената сума. Ако бѣше възложено на предприемача да плати 2% върху исканата сума, тогава той трѣбваше освенъ да повърне сумата, която му се присъжда, но и плусъ още да доплати 9/10 отъ рекламациитъ на предприемачитъ сж отхвърлени, а само 1/10 сж признати.

Н. Мушановъ (д): Г. Фаденхехтъ! Азъ искамъ да изложя работитъ така, както ги разбирамъ като политикъ и общественикъ, безъ да искамъ да се боря съ становището на арбитражитъ. Като ми правите това възражение, азъ бихъ желалъ да се каже въ решението на арбитражния съдъ: „Затуй не присъждаме митото, което трѣбва да се плати на държавата, защото ако го присъдимъ, то ще погълне цѣлата главница, присъдена на предприемача“. Това трѣбва да се каже, за да ни бѣде ясно, че сте имали предъ видъ този въпросъ, и че сте го решили съобразно вашето разбиране и вашата съвѣсть. Обаче, въ никое арбитражно решение нѣма такъвъ мотивъ и нѣма защо да ги поставяте тия въпроси въ Народното събрание.

Г. Т. Поповъ (д. сг): Защо ги повдигате тогава?

Н. Мушановъ (д): Азъ смѣтамъ, че почитаемиятъ министъръ на желѣзницитъ ще трѣбва да обърне сериозно внимание на въпроса за съдебнитъ мита и да застави предприемачитъ да платятъ следущитъ сж съдебни мита.

Двата въпроса, които повдигамъ, сж сериозни въпроси и бихъ желалъ комисията да се занимае съ тѣхъ.

Щомъ тѣзи процеси сж отнесени за разрешение въ арбитражни съдилища, при факта, че има противоречиви мнения, ние ще трѣбва да диримъ начини, по които да уредимъ тоя въпросъ. Мене ми се чини, че това положение е тежко и за самитъ арбитражи. Защото може единъ предприемачъ, на когото арбитражниятъ съдъ е валоризиралъ 30%, като срещне нѣкого отъ съдитѣ, да му каже: „А бе, г. съдия, я виждъ по дѣлото „Мездра—Видинъ“ съдътъ е валоризиралъ 50%, а вие на мене валоризирате 30%; на 100 милиона лева това е една разлика отъ 20 милиона лева. Защо азъ да съмъ кривиятъ? Дайте ми аргументи“. Единъ почтенъ съдия ще му каже: „Така мислѣхъ, така решихъ“. При тия валоризации, които ставатъ, тѣ несправедливи въ резултатитъ си за самитъ предприемачи и тѣ несправедливи, позволете да кажа, и за държавата, тѣ шокираци чувството на справедливостъ и законностъ на общественото мнение, ние трѣбва да намѣримъ начинъ, по който да уредимъ тия въпроси. Казвамъ ви най-откровенно, че не ме интересува, че нѣкой предприемачъ ще вземе нѣкую и друга пара, не му завиждамъ — взема, защото съдебната инстанция тѣ решила — но ние не бихме могли да дадемъ отчетъ предъ народа защо се валоризира по такъвъ начинъ, че кредиторъ, носителъ на облигации, да по-

лучи 4—4½ златни лева, а предприемачът, който е завелъ искъ срещу държавата, да получи 13½ лева за единъ левъ златенъ, валоризирано по 50%. Никога не можете накарать българина да мисли, че е-право това — когато държавата е кредиторъ, да ѝ се плаща съ книженъ левъ, а на предприемача да се плаща съ златенъ левъ. Че и на акорданта, който е работилъ въ предприятието и който има да взема отъ предприемача, му се плаща съ книжни левове, а на предприемача държавата плаща златенъ левъ!

Тия въпроси сѫ отъ такъвъ характеръ, че тѣ повдигатъ най-голъмо негодование. А целта на всѣко едно правителство, особено на едно Народно събрание е, щото винаги да показва, че по въпроси, които накърняватъ чувството на справедливостъ и законностъ у българския гражданинъ, то дири начини, да ги уреди, за да уталожи негодванието, което и тѣй много е накупѣло. Азъ повдигамъ тѣзи въпроси съ целъ да подпомогна ония, които се интересуватъ, та въ комисията да подиримъ начинъ да се справимъ съ тѣхъ. Останало е да се разрешава последното арбитражно дѣло: искъ за 19 милиона лева по постройката на линията Тръвна—Борушница—Стара-Загора. Дѣлото по постройката на Русенското пристанище още не е започнато. И по това дѣло сигурно ще се плащатъ голѣми суми. Сега ви казахъ, че по първиятъ три дѣла сѫ изплатени 20 милиона лева; ще има да се платятъ на предприятието по постройката на линията Мездра—Видинъ 100 милиона лева, и на другитѣ — нѣколко десетки милиона лева. Въ този извънреденъ бюджетъ сѫ предвидени само 5.000.000 л. за разноси.

Да знаете, г. г. народни представители, който отъ васъ е живъ догодина, ще види, че ще фигуриратъ 200 милиона лева въ бюджета за плащане по тѣзи рекламации. Азъ мисля, че на министра на финанситѣ ще му е трудно, когато дойде да се плащатъ тѣзи суми. Това ще бѣде тежко за държавата, особено при положението, въ което тя се намира сега. Чини ми се, че заслужава комисията да обмисли тѣзи въпроси за да може заедно съ респективнитѣ министри да вземе овреме мѣрки, ако такива могатъ да се взематъ.

Председателстващъ д-ръ Б. Вазовъ: Г-да! Понеже бюджетарната комисия ще има заседание сега веднага, ще трѣбва да преустановимъ нашата работа; разискванията по този пунктъ ще продължатъ въ следущото заседание. Но азъ моля — вѣрвамъ, че ще бѣдете съгласни — преди това да разгледаме последнитѣ три точки отъ дневния редъ, относно одобрението на нѣкои предложения, които нѣма да предизвикатъ никакви разисквания. Тѣ сѫ една административна работа.

Моля г. секретаря да прочете предложението относно приложението на § 6 отъ закона за измѣнение и допълнение на закона за тарифата на износнитѣ стоки, обнародванъ въ „Държавенъ вестникъ“ брой 20 отъ 28 априлъ 1927 г.

Секретаръ Г. Павловъ (д. сг): (Прочита предложението изцѣло, заедно съ мотивитѣ къмъ него — вж. прил. Т. I, № 12).

Председателстващъ д-ръ Б. Вазовъ: Които приематъ предложението относно приложението на § 6 отъ закона за измѣнение и допълнение на закона за тарифата на износнитѣ стоки, моля, да вдигнатъ рѣка. Болшинство, Събранието приема. (Вж. прил. Т. II, № 5).

Петата точка отъ дневния редъ е: одобряване предложението за освобождаване отъ митни бери пристигналитѣ 14 каси съ бубарски принадлежности на д-ръ Хр. Мановъ отъ Вратца.

Моля г. секретаря да прочете предложението.

Секретаръ Г. Павловъ (д. сг): (Прочита предложението изцѣло, заедно съ мотивитѣ къмъ него — вж. прил. Т. I, № 11).

Председателстващъ д-ръ Б. Вазовъ: Които одобряватъ предложението за освобождаване отъ митни бери пристигналитѣ 14 каси съ бубарски принадлежности на д-ръ Хр. Мановъ отъ Вратца, моля, да вдигнатъ рѣка. Болшинство, Събранието приема. (Вж. прил. Т. II, № 6).

И последната точка отъ дневния редъ — одобрение предложението за одобрение X-то постановление на Министерския съветъ, взето въ заседанието му отъ 2 май 1927 г., протоколъ № 27.

Моля г. секретаря да прочете предложението.

Секретаръ Г. Павловъ (д. сг): (Прочита предложението изцѣло, заедно съ мотивитѣ къмъ него — вж. прил. Т. I, № 8).

Председателстващъ д-ръ Б. Вазовъ: Има думата народниятъ представител г. Никола Мушановъ.

Н. Мушановъ (д): Г. г. народни представители! Възъ основа на чл. 42 отъ закона за насърчение на мѣстната индустрия, г. министърътъ на желѣзницитѣ иска да одобримъ едно постановление на Министерския съветъ. Азъ по сжщината на въпроса нѣма да влизамъ. Четохъ мотивитѣ на г. министра. Важдатъ тѣщата му, която той изразява вътре, че 14-тѣ милиона лева, които сѫ гласувани за работилницата и съ които трѣбваше да се построи вагонното отдѣление, за да могатъ да се поправятъ вагони, не сѫ били дадени отъ г. министра на финанситѣ, вследствие финансовитѣ затруднения на държавата. Разбирамъ тѣщата на единъ министъръ, който той изповѣдва въ Събранието, че не е могълъ да получи нужднитѣ срѣдства.

Но, питамъ се: има ли нужда настоящето постановление да се утвърждава отъ Народното събрание? Мене ми се чини, че тукъ сме предъ една грѣшка много флагрантна. Въ чл. 42 — правихъ справка въ Министерството на търговията, промишлеността и труда дали не е измѣненъ, защото сега, както се измѣнятъ законитѣ, човѣкъ не може да следи промѣнитѣ, и се оказа, че не е измѣненъ — изрично се говори какъ трѣбва да се постѣпи въ случай, когато държавата, окръгъ или община иска да сключи договоръ за дългосрочна доставка. Ще ви прочета самия членъ, за да видите: (Чете) „За сключването на дългосрочни контракти съ държавата, окръжията и общинитѣ, заявленията се отправятъ до Министерството на търговията и земледѣлието“ — старъ текстъ, отъ 1909 г., когато нашиятъ другаръ г. Ляпчевъ, бѣше министъръ на търговията и земледѣлието. — „Министерството на търговията и земледѣлието, следъ като вземе мнението на учрежденията, за смѣтка на които ще се сключва контрактътъ, когато доставката е за държавна смѣтка, сключва го отъ името на правителството“. Тази е разпоредбата относно дългосрочнитѣ доставки.

И наистина, г. г. народни представители, дали имаме нужда отъ дългосрочни доставки на желѣзопѣтни вагони, дали трѣбва да се поправятъ нѣкои вагони — тия въпроси се преценяватъ отъ министра на желѣзницитѣ, а министърътъ на търговията сключва договоритѣ отъ името на държавата. Министърътъ на търговията иска мнението на съответното министерство — по разпоредбата на чл. 42 — за да се освѣтли по въпроса, и той е властенъ да сключва договоритѣ. Туй е изриченъ текстъ. Не знамъ защо сега се внася тукъ и се иска отъ Народното събрание да одобрить това постановление на Министерския съветъ! Никога това не е било.

Г. Семерджиевъ (д. сг): Нѣма кредитъ.

Н. Мушановъ (д): Кредитътъ си го имате, той е въ извънредния бюджетъ.

Г. Семерджиевъ (д. сг): Нѣма кредитъ, не е гласуванъ.

Н. Мушановъ (д): Макаръ да не е гласуванъ. Когато е въпросъ за кредитъ, Народното събрание ще го гласува; но какъ ще се използва кредитътъ — това не ние ще кажемъ. Законътъ не ни задължава.

Нека се разберемъ. Не може министърътъ — това е ясно — да разполага съ кредити, когато тѣ не му сѫ дадени отъ Народното събрание. Но контрактътъ, който се сключва отъ името на държавата съ нѣкой предприемачъ отъвнъ за дългосрочна доставка, не се внася въ Народното събрание за одобрение. Какъ ще внасяте вие тукъ за одобрение всичкитѣ контракти, които държавата сключва! А пъкъ кредитътъ, който се иска, той е предвиденъ въ извънредния бюджетъ въ размѣръ на 23 милиона лева.

Г. Т. Поповъ (д. сг): Ама не е гласуванъ.

Н. Мушановъ (д): Ще го гласувате утре.

Г. Т. Поповъ (д. сг): Именно, ние трѣбва да знаемъ за какво се иска този кредитъ.

Н. Мушановъ (д): А бе новитъ нека благоволятъ да не ми правятъ апостофи поне по тия въпроси. — Има изриченъ текстъ, какъвто за никой другъ случай нѣма, въ чл. 42 отъ закона за насърдчение на мѣстната индустрия. И министърътъ на желѣзницитѣ се базира изключително на него. Азъ ви го прочетохъ, г-да. Министърътъ на търговията, следъ като иска мнението на министра, за смѣтка на чието ведомство се прави дългосрочната доставка, сключва договоръ. Това е едно изключение отъ общитѣ правила, споредъ които всички доставки ставатъ чрезъ търгъ. Може ли всѣки день договоритѣ за дългосрочни доставки, за които нѣма кредитъ, да се внасятъ тукъ въ Народното събрание! Ами че онзи день по такъвъ голѣмъ въпросъ, за 300 милиона лева — и пакъ азъ повдигнахъ въпроса — оставихте работата на усмотрението на Министерския съветъ, а пъкъ въ настоящия случай има и изриченъ текстъ въ закона — че министърътъ на търговията сключва договора. Мога ли азъ да знамъ какъвъ е договорътъ, който министърътъ е сключилъ? Азъ не мога да дебатирамъ по същество този въпросъ. Напротивъ, министърътъ на желѣзницитѣ може да казва, че ние сега имаме нужда, че такава и такава цена има предложена, че по-ниска цена нѣма, че е необходимо да стане една дългосрочна доставка, че сѣмъ налице всички условия на чл. 42 — но ние не знаемъ тия работи и не можемъ да ги дебатираме.

Предъ видъ изричния текстъ на чл. 42 отъ закона за насърдчение на мѣстната индустрия ние, Народното събрание, не можемъ да одобряваме това постановление. Азъ разбирамъ нуждата на държавата отъ поправянето на вагонитѣ, разбирамъ и ползата отъ това за моя роденъ градъ, но ви казвамъ, че не можете да искате одобрение на това постановление отъ Народното събрание. Какъ ще одобри Народното събрание единъ договоръ, когато никой законъ не го задължава да прави това, когато то не знае въ какво се състои този договоръ, който сте сключили! Вие сте го сключили по старитѣ цени, а не по сегашнитѣ. Тогавашиятъ договоръ, убеденъ съмъ, не е одобряванъ отъ Народното събрание, защото чл. 42 отъ закона за насърдчение на мѣстната индустрия е изриченъ.

Ето защо азъ моля г. министра на желѣзницитѣ да оттегли това предложение. Като дойде въпросътъ за кредита, който достига до 23 милиона лева, тогава ще станатъ дебати.

Д-ръ Й. Фаденхехтъ (д. сг): Нищо не вреди и въ случая да станатъ.

Н. Мушановъ (д): Напротивъ, вреди. Недейте оставя министритѣ, които сѣмъ сключили известни договори, да не поематъ лично отговорността за тѣхъ, ами да ги внасятъ тукъ за одобрение и после да казватъ: Народното събрание гласува.

Министъръ В. Молдовъ: Ами нали това искахте вчера?

Н. Мушановъ (д): Слушайте, г. министре на финанситѣ! Вие знаете, че въ миналото тѣзи въпроси сѣмъ повдигани и сме поддържали, че една гаранция за парламентарния режимъ е личната отговорностъ на министра за работитѣ, които той втръни по своя ресоръ. Азъ не бихъ желалъ никога единъ министъръ да иска отъ Народното събрание да му утвърждава договоритѣ.

Азъ повдигамъ този въпросъ, смѣтамъ, че това, което казахъ, е редовното, и моля почитаемия министъръ на желѣзницитѣ да се съобрази съ наредбата на чл. 42 — да си гледа работата тамъ, както я е направилъ. Азъ не мога да кажа друго, тъй като съмъ въ неведение, нищо не знамъ, нищо не ми е представено, за да знамъ работата, която искате да одобрятъ.

Колкото се касае до кредита, когато дойде да разглеждаме извънредния бюджетъ, тогава г. министърътъ на желѣзницитѣ, както и министърътъ на финанситѣ, ще си дадатъ съображенията, че е необходимъ този кредитъ. Сега, обаче, това предложение не трѣбва да се гласува тукъ.

Председателствуващъ д-ръ Б. Вазовъ: Има думата г. министърътъ на желѣзницитѣ, пошитѣ и телеграфитѣ.

Министъръ К. Георгиевъ: Г. г. народни представители! По поводъ сключването на този договоръ, министерството, съ съгласието на Министерския съветъ, поиска да има

одобрението на Камарата, възъ основа на това, че въ случая договорътъ не се сключва по предписанията на закона за бюджета, отчетността и предприятията, а се прави изключение отъ тия предписания, въ който случай държавата ще може да бжде ангажирана само следъ като се одобри това постановление отъ Народното събрание. Това е точно така. Тукъ нѣма произведенъ редовенъ търгъ.

Н. Мушановъ (д): Тъкмо за туй е чл. 42 — за дългосрочнитѣ доставки.

Министъръ К. Георгиевъ: Това е едното основание, което налага Министерството и Министерския съветъ да сметатъ, че сключенитѣ съ дветѣ фабрики договори трѣбва да бждатъ внесени въ Народното събрание за одобрение.

Другото основание бѣше, че въ момента, когато се разрешаваше въпросътъ отъ Министерския съветъ, ние нѣмахме никакви кредити за целта. Тѣзи две основания бѣха, които налагаха Министерския съветъ да иска одобрението отъ Народното събрание на тия договори. Никакви други съображения нѣма.

Азъ смѣтамъ, че въ случая не се бѣга отъ отговорностъ, а напротивъ, отива се по предписанията на самитѣ закони.

Н. Мушановъ (д): Не гласи законътъ тъй. Ясенъ е чл. 42 отъ закона за насърдчение на мѣстната индустрия. Азъ Ви го четохъ. Справете се, и ще видите. Иначе, ще трѣбва да ни дадете договора да го разгледаме и утвърдимъ.

Г. Т. Поповъ (д. сг): Тоя договоръ представлява една бѣла хартия, докогато министърътъ не разполага съ кредитъ, за да даде работа на тѣзи фабрики.

Н. Мушановъ (д): Не е тамъ въпросътъ. Каго е бѣла книга, какъ ще го гласуваши и утвърдиши? Трѣбва да се знае договорътъ.

Председателствуващъ д-ръ Б. Вазовъ: Които одобряватъ предложението за одобряване X-то постановление на Министерския съветъ, взето въ заседанието му отъ 2 май 1927 г., протоколъ № 27, моля, да вдигнатъ ржка. Болшинство, Събранието приема. (Вж. прил. Т. II, № 7)

Ще опредѣлимъ дневния редъ за вторникъ.

Н. Мушановъ (д): Г. председателю! Азъ повдигамъ другъ въпросъ: Вие не можете да сложите на гласуване това предложение. Азъ казвамъ, че то не подлежи на утвърждаване отъ Народното събрание, и моля да се положи на гласуване този въпросъ. Или, ако ще утвърждавате, да ни се дадатъ договоритѣ. Азъ не говоря на аба. Азъ говоря по единъ сериозенъ въпросъ.

Председателствуващъ д-ръ Б. Вазовъ: Председателството мисли, че това предложение може да се положи на гласуване, но понеже г. Мушановъ прави възражение, азъ ще положи на гласуване предварителния въпросъ, да се произнесе вие, г. г. народни представители: дали може да се гласува това предложение?

Н. Мушановъ (д): Азъ ви казвамъ чл. 42 какво казва.

Председателствуващъ д-ръ Б. Вазовъ: Които приематъ, че този въпросъ може да бжде разрешенъ отъ Народното събрание, моля, да вдигнатъ ржка. Болшинство, Събранието приема.

Н. Мушановъ (д): Тогава моля да се представятъ договоритѣ, за да можемъ съ знание да гласуваме за или противъ.

Председателствуващъ д-ръ Б. Вазовъ: Въпросътъ е изчерпанъ.

Н. Мушановъ (д): Какъ е изчерпанъ?

Председателствуващъ д-ръ Б. Вазовъ: Пристъпихме къмъ гласуване, г. Мушановъ.

Н. Мушановъ (д): Дайте ни договоритѣ. Моля г. министра на желѣзницитѣ да ни представи договоритѣ, за да можемъ съ знание да гласуваме.

Председателствуващ д-ръ Б. Вазовъ: Ние пристъпихме към гласуване и не може да има разисквания. Задоволително е Вашето искане, макар че за председателството е ясно, че може да се гласува от Народното събрание това предложение.

Които одобряват предложението за одобрение X-то постановление на Министерския съвет, взето въ заседанието му от 2 май 1927 г., протоколъ № 27, моля, да вдигнат ръка. Болшинство, Събранието приема.

Предлагамъ следния дневен редъ за заседанието въ вторникъ:

1. Второ четене законопроекта за бюджета на разнитъ фондове за 1927/1928 финансова година.

2. Първо четене законопроекта за бюджета на извънреднитъ приходи и разходи на държавата за 1927/1928 финансова година — продължение разискванията.

3. Докладъ на комисията по проверка на изборитъ.

Които приематъ този дневен редъ, моля, да вдигнатъ ръка. Болшинство, Събранието приема.

Затварямъ заседанието.

(Затворено въ 18 ч. 35 м.)

Председателъ: **АЛ. Ц. ЦАНКОВЪ**

Подпредседателъ: **Д-ръ Б. ВАЗОВЪ**

Секретаръ: **Г. ПАВЛОВЪ**

Началникъ на Стенографското отделение: **Д. АНТОНОВЪ**

СЪДЪРЖАНИЕ

	Стр.		Стр.
Отпускъ, разрешенъ на народния представител Добри Витановъ	309	3) за бюджета на извънреднитъ приходи и разходи на държавата за 1927/1928 финансова година Първо четене — разискване)	311
Речь, произнесена отъ Негово Величество Царя при поднасянето му отговора на тронното слово (Прочитане)	309	Предложения:	
Читане отъ народния представител Х. Баралиевъ къмъ министъръ-председателя — пита: защо не е приведено въ изпълнение едно решение на Севлиевския окръженъ съдъ (Съобщение). . .	309	1) за освобождаване отъ митни берии 2 каси съ форми ученически шапки за Италианското училище въ София. (Приемане)	309
Законопроекти:		2) относно приложението на § 6 отъ закона за измѣнение и допълнение на закона за тарифата на износнитъ стоки. (Приемане)	318
1) за измѣнение таблицата, приложена къмъ закона за лова — чл. 8 (Предложение на народнитъ представители: д-ръ К. Милановъ, Х. Майеръ и Н. Кемилевъ) (Съобщение)	309	3) за освобождаване отъ митни берии пристигналитъ 14 каси съ бубарски принадлежности на д-ръ Хр. Мановъ отъ Варна. (Приемане) . . .	318
2) за даване премии на държавнитъ служители отъ строителния отдѣлъ при Главната дирекция на желѣзницитъ и пристанищата (Първо четене)	311	4) за одобряване X-то постановление на Министерския съветъ, взето въ заседанието му отъ 2 май 1927 г., протоколъ № 27. (Приемане)	318
		Дневенъ редъ за следующето заседание	320